

מורדכי גיל

קשה לתאר את גודל האכזבה במישפחה מרדכי גילה...

בוודאי שיש יבוע החוק הנורווגי, מצפון המנהיגות יעקב עליה. הם יחפשו דרך להכניס אותי לכנסת.

שימיעון פרס לא הצליח שלוש פעמים להביא את המיפלגה להצליח מברעת בבחירות. אינך סבור כי עליו לפרוש?

אם פרס ירכיב ממשלה, הוא יהיה ראש הממשלה הטוב ביותר אחרי המטיאורים — ואני לא כולל את בגין ביניהם. כי הוא נכשל כישלון חמור כראש-ממשלה, והצליח להכניס פירוד כעם. אם יש שינאה בין העדות, אז על אחת כמה וכמה הוא נתן לגיטימציה לשינאת ערבים. אנחנו קוצרים כעת את רוע הפורענות של סיגנון שילטון בגין, שנתן ליצרים להתגבר, שנתן לעם הזה את כל הסמלים המשיחיים והמיסטיים, שתפסו כל חלקה טובה על חשבון ההיגיון הצרופ והבריא.

לא, בגין הוא לא מטיאור.

למה, לדעתך, פרס יהיה הטוב שבראשיהממשלה?

ראיתי איך הצליח להקים את המיפלגה מחדש, אחרי הנפילה של 1977. איך המיפלגה מתפוררת הפך אותה לגדולה שבמיפלגות הכנסת. הוא יכול היה לעשות עוד יותר, אילמלא כיסרסו בדמותו. אני יכול לכווע עליו אישית על מה שעשה לי, אבל ראיתי כמי שיכול לאחות זרמים. אחר במקומו היה מנפץ את התנועה לרסיסים.

ואם לא יצליח להרכיב ממשלה?

המצאות תחייב לא רק אותו, אלא את כל ההנהגה, להסיק מסקנות. הוא כבר יבין שלא יוכל לעצור את הכוח של הרנימיקה של המיפלגה לשנות את פניה באופן ראסטי. אני מאמין שלא רק פרס — כולם, כל ההנהגה לא תוכל להמשיך כאילו לא קרה כלום.

נניח שההנהגה תסנה את מקומה. מי יכול להחליף אותה?

מנהיגים צומחים.

תן שמות!

לא רוצה, רוצה לתת צ'אנס לפרס, לא רוצה לתקוע מקל בגלגלי.

אתה נחשב ליונה צחורה. אילו היית עושה יחסיציבור לעצמך, היו בוודאי מגלים שאתה יונה יותר מיוסי שריד. איך אתה יכול לשבת במיפלגה אחת עם אריק נחמקין, שאמר לקבוצת עיתונאים בליל הבחירות כי יש דברים שמאיר כהנא צורק בהם?

שילמנו מחיר בתנועת-המוצבים, מפני שלא נלחמנו די ברעות האלה, ולא הכרענו שתנועת העבודה לא יכולה בשום פנים ואופן לגלות אפס קצהו מרעיונותיו של כהנא. אני מוועז מהאמירה של נחמקין, אם אומנם אמר כך, ולפי דעתי צריך להביא את זה למוסדות המיפלגה.

נחמקין, כמו משה דיין, מאמין שתנועת העבודה יכולה להיות פה ושם ועוד לצפות שיתמכו בנו.

כילאים אסורים מהתורה, ואני אומר את זה למרות שאני בא מתורת השומר הצעיר. אנחנו חייבים להיות נוקבים ובהירים בהתבטאותנו, צריכים להגדיר שוב ושוב כי תנועת-העבודה הציונית סוציאליסטית פתחה שעריה לפני ערבים, זה צריך להיות מעל ומעבר לכל ספק — אחרת זה נוגד את התנועה.

אני אומר שצריך להתחיל מלמטה, אצל הנוער. אם לא נעשה ארבע שנים בקרב הנוער של עדות-המיוזרה, נאכזר אותו לנצח. אני מכיר את הנוער הזה, הוא בנוי על אמוציות ולא על (המשך בעמוד 38)

תגובה קשה. למען האמת, אמרתי בליבי — כל מה שאעשה זיקק לעניין, וממילא גם לי.

ניסית לדבר עם פרס?

היו שלושה שבועות שלא דיברתי איתו. רק ערב הבחירות יצא לנו לדבר, והוא אמר לי שהוא טעה, אבל מה זה חשוב? העיקר שאני אהיה בפנים. זה נכון, הוא האמין ואני האמנתי בהרכה מעבר ל-45 מנדטים.

האיניקציות שלי בשטח נתנו לי להאמין שהפעם אנחנו עושים את זה בקלות. אני היכרתי את העסק מקרוב, אני עבדתי בשכונות, בקטמונים. ואנחנו בבחירות האלה עשינו מה שלא עשינו מעולם. הצלחנו לפרוץ אל מעוזי הליכוד בקטמונים עם עצרת גדולה שאירגנתי.

השיחה האחרונה שלי עם רוני גילה הייתה באירוע מישפחתי עוצב. היה לי יכוח איתו. תהיתי איך אדם כזה, הנושא תפקיד כזה, מדבר כך על האוכלוסייה הערבית?

הצלחנו להרכיב שילטי אמת במירפסות. את יודעת איזה מהפך זה היה? ועובדה, בקטמונים לא ירדנו.

גם לא עלייתם.

המערכ ירד בכל הארץ, בקטמונים לא. זו פריצה, אות לבאות.

אתה מאמין באמת שזה אות לבאות?

עוד איד: זו לא אמונה עיוורת. תשאלו את יעקב יונה וימין סוויסה, הם היו מראשוני המארגנים של העצרת לחקיקת חוק נגד גזענות, הם בני קטמון, וזה תהליך. תאמיני לי, שזה עוד יגיע. קטמון עוד תשנה פניה. אני מכיר את השכונות מקרוב, אני מכיר את הנוער של הקטמונים, איש לא מכיר אותם טוב ממני.

עשית בליכוד הרבה למען הנוער הזה. האין זה אבסורד שדווקא הנוער הוא שלקח מנדט מהמערך, העניק אותו לתחיה, ואתה נשארת בחוץ?

כשנודע לי שאני בחוץ, החלטתי שאני הולך לנוער, למרות הכל. נכון, פעלתי רבות למען הנוער וקיבלתי ממנו סטירת-לחי אישית, ולכן אני רואה כעת חובה קדושה להרחיק את הנוער מציפורני הימין הקיצוני. פה צריך לעשות המון כדי שהדברים ייבלמו.

הציבו אותי כעת כראש אגף הנוער של מרכז המיפלגה, אני עומד להקים צוות-חשיבה שינסח מסר ברור, פשוט וסוחף. אני הולך לשכונות, אני הולך לאתר מנהיגים ולהכשיר אותם, אני עומד להופכם לנושאי-הרגל, לשותפים. לא חודש לפני הבחירות, אלא ארבע שנים לפני הבחירות. אני רואה כזה שליחות עליונה.

אין לך תוכניות לחזור לכנסת?

בהסתדרות המורים והכפלנו את מיספר המורים התומכים בנו.

ובמיפלגה שלך לא יודעים שעשית את כל זה?

הייתי קורבן לרצון המנהיגים להפיג את המתח בינם לבין עצמם, ואני האמנתי בפעילות הפרלמנטרית המקפת ופעולתי המיפלגתית יעמדו לי.

ובתמורה קיבלת את המקום ה-45, כלומר נדחת את המקום ה-36 ברשימה לכנסת הקודמת...

לפני הבחירות איש לא האמין שהמקום ה-45 הוא לא ריאלי. נפגעתי אומנם מהעובדה שמוקמתי במקום כזה ונרחפתי אחורה, אך ההנהגה היתה שאכנס לכנסת, ואז מקומי ברשימה כבר לא יהיה חשוב, חשוב שאני בכנסת.

אומרים שהשיגה שלך היתה שישמת את כל הביצים בסל של נבון.

לא, תופתעי, אבל שמתי את כל הביצים בסל של שימיעון פרס. האמנתי כי איאפשר לגרום לזעזוע עליידי עימות בינו לבין נבון. אמרתי: אם פרס יפנה מקומו מרצונו — בסדר, אבל עימות זה לא!

כל אחד מאנשי ההנהגה דאג לאנשיו. איך זה שפרס לא דאג לך?

הוא חשב שיפצה את חבריו בכוא העת, כשיהיה ראש-ממשלה. לכן היה גמיש עם האחרים, וזו היתה טעות טראגית.

נאמר לי כאילו עוזי ברעם, שאומר היה לדאוג לך אצל ההנהגה, נאלץ לנסוע לחו"ל, כדי לטפל בבנו החולה. לפני שנסע, אמר לנבון שידאג לך. נבון אמר: "יהיה סדר" ולא דאג.

נבון צריך היה לדאוג לעוזי — ולא דאג. אליהו שפייר רחק את רגלי עוזי, ושפייר הוא איש של פרס. נבון, אם את שואלת אותי, לא דאג לאף אחד. לפי דעתי, הוא דאג רק לעצמו.

עוזי נסע לאמריקה, אתה נסעת למארוק. האמנת שהעניינים יסתדרו בלי שתהיה קרוב לצלחת?

אני על מארוק לא הייתי מוותר. היו כאלה שביטלו את הנסיעה, שמא יבולע להם. ברעם, הם צדקו. אני לא חשתי שיבולע לי. הנסיעה לארץ ערבית היה חשובה בעיניי גם במחיר הסיכון שלי עצמי. אני יודע שרחוק מהעין רחוק מהלב, ואני יודע שצריך לארגן קבוצות-לחץ. אבל אני בחרתי בדרך האחרת — החלטתי להשאיר את ענייני למצפון התנועתי. עוזי ואני התמודדנו נגד שטנה איש בבחירות חשאיות. 378 מתוך 400 חברים באו להכריע מי יהיו שלושת המועמדים הראשונים לכנסת כנבחרים המחוז. עוזי נבחר ראשון, אני שני. לא האמנתי בחלום-הבלחות שלי שירחיקו אותי ממקומי. ההיסטוריה לא מראה רבר כזה, שחבר-כנסת יזוז כל-כך הרבה מקומות אחורה.

יתכן שנבון נקם בך על שלא תמכת בו.

לא יודע. אני יודע שעוזי הבין שיש לי עמדה עקרונית שאסור להתמודד, כי הנזק של 1981 היה טראומתי. עוזי סמך על נבון ופרס, כי היה לו סיכום עם פרס שלא יזווג אותי במקום 40 בגלל ליז ופרץ, אך בשום אופן לא יותר למטה. אחרי הסיכום הזה הוא נסע לאמריקה והטיל על מזכיר המחוז, עמנואל זיסמן, לדאוג לי. אבל על הוועדה המסדרת איאפשר היה להשפיע. הם היו באילוצים, ומה שהכריעו הכריעו, והם הכריעו רע.

מה היתה תגובתך כשנודע לך מקומך?

הוא, היו נר לרגלי מאז ועד היום. אני לא יכול לסכול כשאדם אחד מדבר אל חברי מתוך עליונות, ולא חשוב אם הוא כורדי או ערבי.

נחזור לפעילותך עם הנוער.

אם אריק נחמקין אמר שכהנא צודק, אבל איאפשר ליישם את הדברים שהוא אומר, צריך להביא את זה לפני מוסדות המיפלגה!

התחלתי לנהל מועדון באחד האיוורים הכי עוובים בעיר, בשייח"באדר. היום שוכן במקום מלון הילטון. אז זו היתה שכונה שלא היו בה כניש או מים זורמים — כלום.

ניהלתי את המועדון על-פי שיטת מורי ורבי, יוסף מיוחס. הלכתי אל בנייהנוער, דיברתי אל ליכס, לימים, כשהתמנתי מנהל אגף הנוער בעירייה, הפך מיוחס לאחר מעורבני. כרוזמנית עשיתי בגרות אקסטרנית ולמדתי בבית-הספר לעבודה סוציאלית באוניברסיטה העברית.

ב-1964 התחתנתי עם בחורה אשכנזיה, אבל נחמתי. אחר כך נקראתי לפקח על מועדוני הנוער של העירייה. מרדכי איש שלום הציע לי להקים לישכת-נוער, וכאן פיתחתי רפויטי-עבודה חדשים בקרב הנוער.

קיבלתי יחידה של 21 עובדים. היום יש ביחידה הזאת 900 עובדים. הקמתי מועצת נוער עירונית, שלקחה על עצמה שני אתגרים: לארגן את פסטיבל הנוער ואת בירת הנוער. במועצה הזו, שהעיקרון שלה היה שהנוער יפעיל את עצמו, ישבו בנייהנוער ערבים ויהודים, רתיים וחילוניים. הקימונו 60 בתריטלמיד, 30 בתרינוער 54 מועדוני זקנים. אירגנתי את משרות מרדכי חברות-דחוב 50 משרות כאלה — והקימונו אפילו יחידה לאמנות פלאסטית.

הרגשתי שאני עושה נפלאות בקרב הנוער.

וטרי קולק תמך בך לאורך כל הדרך?

הגדולה שלו היא בכך שלא רק שלא הפריע, הוא נתן גיבוי מלא.

לפני שבוע פגשתי אותו לשיחה. הוא מאוכזב מהנוער לא פחות ממני, הוא מוטרד מאוד מהנטיה של הנוער ימינה, מחוסר הסובלנות ומההקצנה. הוא אמר לי: "תראה, יעקב, פיתחנו מערכות תרבות למענם, אבל איפה הם ואיפה הערכים?" ובאמת, כל אותם ערכים שהנחלתי להם בעבודה כליכך קשה — לאן הם נעלמו?

אולי הם נעלמו בשעזבת את כל מה שעשית למענם והלכת לכנסת?

גם בכנסת לא זנחתי את הנוער. עסקתי בענייניו בנושאי חינוך הקרובים לליכס, וברומנית עסקתי באיגוד המיקצועי על דרך האידאולוגיה. נתתי יד להטיית הבחירות בעיריית ירושלים מאישיות למיפלגותיות. התמנתי כראש האגף לאיגוד מקצועי וטיפחתי הקמה של גופים מיפלגתיים במקומות עבודה. עשיתי מהפכה בקרב המורים, גייסתי מורים למיפלגה, הקימונו תאים של המיפלגה

יפה, רחלי, יעקב ואסף גיל

בשכונה הלכו כולם לאצל וללחי. אנחנו הלכנו להגנה...